

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
T Ü R K T A R İ H K U R U M U Y A Y I N L A R I
III-5. Dizi – Sayı: 1

LİVÂ-İ RESMO
TAHRİR DEFTERİ

Hazırlayanlar:

EVANGELİA BALTA – MUSTAFA OĞUZ

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ - ANKARA
2009

Livâ-i Resmo tahrir defteri / hazırlayanlar: Evangelia Balta,
Mustafa Oğuz. – Ankara : Türk Tarih Kurumu, 2009.
xx, 692 s. ; 23 cm. – (AKDITYK Türk Tarih Kurumu yayımları ;
III-5. Dizi-Sa. 1).

İngilizce özet var.
Bibliyografya ve indeks var.
ISBN 978 – 975 – 16 – 2187 – 0

1. Girit (Yunanistan)_ Tarih. 2. Tahrir defterleri _ Resmo
(Yunanistan). I. E.a. II. Evangelia Balta. III. Mustafa Oğuz.
IV. Dizi.

949.9803

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yönetim Kurulu'nun 30.04.2009
tarih ve 586/72 sayılı kararı gereği 1000 adet basılmıştır.

ISBN: 978 – 975 – 16 – 2187 – 0

Raportör: Prof. Dr. Özer ERGENÇ
Dr. Eugenia Kermeli ÜNAL

Türk Tarih Kurumu Basımevi
Akhun Caddesi No: 1
Sincan Organize Sanayi / ANKARA
Tel: 0312. 267 16 11

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	VII
TEŞEKKÜRLER	IX
TÜRKÇE BASKIYA ÖNSÖZ.....	XIII
KISALTMALAR.....	XV

GİRİŞ

Venediklilerden Osmanlılara	1
Tahrir	6
Yazıcılar, müstensihler ve transkription sorunları	17
Okur için notlar	22
Transkripsiyon	24

TABLolar

LİVÂ-İ RESMO

I: <i>Nahiye-i Resmo</i>	39
II: <i>Nahiye-i Milopotama</i>	217
III: <i>Nahiye-i Amari</i>	363
IV: <i>Nahiye-i Ayvasil</i>	439
LÜGATÇE.....	521
BİBLİOGRAFYA.....	529
DİZİN.....	581
SUMMARY	683

ÖNSÖZ

Bütün kitaplar gibi, Resmo tapu tahrir defterinin yayımlanmasının da bir öyküsü var. Girit'te zeytinyağı ve şarabın tarihine karşı duyulan ilginin yanısıra Resmo'nun iki şer'iyye sicilinin (1651-1657) yayımlanması, bizi adanın Osmanlı fethinden hemen sonraki sayımına ve bu kaynak başta olmak üzere diğer kaynakları araştırmaya sevk etti. Nüfusa ilişkin değerleri araştırırken de aynısı oldu. Araştırmada ilgimizi teşvik eden bütün dürtüler, bizi hep Guerra di Candia'nın sona ermesinden sonra tanzim edilen tapu tahrir defterlerine yönlendiriyordu. Kandiyeye şer'iyye sicillerinde dağınık halde bulunduğu bu sayımın iktibaslarını yayımlayan N. Stavrinidis'in eseri, zaten ada tarihçilerine değerli bilgiler sağlamaktaydı. S. Spanakis, bu bilgileri Venedik kaynaklarıyla ilişkilendirerek ada yerleşimlerine ilişkin anıtsal araştırmasına dahil etmişti. Tapu tahrir defterleri ile cizye defterlerinin yayımlanan bölümlerinin tarihçiler için bugüne kadar yararlı bir kaynak oluşturması da bu belgelerin önemini vurguluyor. İ. Fotiyadi Paşa'nın yanında, Girit Genel İdaresi'nin Genel Sekreteri olarak görev yapan A. İ. Andrulidakis (Andreas Kopasis), daha 19. yy sonlarında değerlerini tespit etmişti. Kısa, ancak kapsamlı –belki de Osmanlı araştırmalarında, bu tür kaynaklara ilişkin ilk– çalışmasında, kaynağı ayrıntılarıyla tarif ederek tarihî belge olarak sağlayabileceği imkanları yorumluyordu.

Resmo sancağının tahririni yayımlama kararımızı, sancağın merkezine ait en eski tarihli iki şer'iyye sicilinin yayımlanmasıyla başlayan bir geleneği sürdürme olanağını bulacağımız gerçeği de pekiştiriyordu. Daha ilk baştan, kentin yerlisi G. Z. Papiomitoğlu'nun çalışmalarıyla birlikte, Girit'in bir diğer büyük kenti için bir kaynaklar dizininin oluşturulmasına katkıda bulunmayı kararlaştırmıştık. Günümüze kadar gelebilen Girit'e ilişkin Osmanlı belgelerinin çoğu, özellikle Doğu Girit'e ilişkin olduklarından, öncü araştırmacı N. Stavrinidis Kandiyeye'ye odaklanmıştı. Aynı şekilde, Osmanlı kaynaklarını yayımlamakla ilgilenen Girit Üniversitesi'nden akademisyenler de, bu yorumlamak nedir bilmeyen bilge araştırmacının başlattığı çalışmayı sürdürüyorlar.

Osmanlı kaynaklarını yayına hazırlayıp yorumlamada yıllar süren işbirliğimiz ve uzun süre Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde birlikte çalışmaktan doğan dostluğumuz, bu yayımı gerçekleştirebilmenin temelini oluşturdu. Andrulidakis,

1882’de araştırmasının önsözünde, –yazarın diline sadık kalmaya özen göstererek aktarırsak– “İşbu âmel gayret-i âzime muhtaçtır,” diye uyarıyordu. Biz de çalışmamıza, karşılaşacağımız zorlukların bilincinde olarak başladık, tamamlanmasının bu kadar uzun sürmesi de bu işin zorluğunu kanıtıyor. Aynı şekilde, okurun karşısına çıkarken, Wim Bakker’in bir eserinde Yorgo Savvidis’in sözlerini naklederek yazdığı gibi: “Mükemmel yayınların sadece bîhaberler ile tembellerin hayalinde var olduklarını” aklımızdan hiç çıkarmıyoruz.

Yolanda Triandafillidu – Baladié’nin, nihayet bunca dileyip beklediği Girit’in tapu tahririnin hiç olmazsa bir kısmına kavuştuğunu bilmek bizi çok mutlu ediyor. Girit üzerine çalışan lisansüstü öğrencilerine yardım, destek ve teşvikleri için, Osmanlı araştırmaları kendisine minnet borçludur.

TEŞEKKÜRLER

Bu kitap, İstanbul *Başbakanlık Osmanlı Arşivi*'nin onayı sağlanmadan gerçekleştirilemezdi. Bize bu imkânı sağladığı için en başta kurum idaresine minnet borçluyuz. Çalışmalarımız süresince, yıpranmış defterin aslından yararlanmak üzere müteaddit taleplerimizi anlayışla karşıladıkları için, Araştırma Hizmetleri Şube Müdürü İlhan Ovalıoğlu'na, okuma salonu sorumlusu Fuat Recep'e ve arşiv okuma salonunun bütün çalışanlarına içtenlikle teşekkür ederiz. Transkripsiyon, pek de kolay geçmeyen 2004 yılının ilk aylarında başlayarak, BOA'da gerçekleşen değişikliklerden sonra, 2005 sonlarıyla 2006 başlarında tamamlandı. Çalışmalarımız, TT 822 defterinin aslı ve kısıtlı sayıdaki fotokopilerinden yapıldı. Bu arada, sayıca hiç de az olmayan bazı karanlık noktaları açıklığa kavuşturabilmek için, sık sık asıl deftere başvurmamız gerekti. 2006 ve 2007 yılları boyunca, transkripsiyonların tekrar tekrar kontrolü, bize CD'de teslim edilen mükemmel kalitedeki fotoğrafların yardımıyla gerçekleştirildi. Bize bu imkânı sağlayan Nizamettin Oğuz'a teşekkür borçluyuz. Aynı şekilde, mühem okumalarımızı yorumlamasına her gerek duyduğumuzda yardımlarını esirgemeyen değerli dostumuz Seyit Ali Kahraman'a da içtenlikle teşekkür ederiz.

Bize sağladığı mükemmel çalışma koşulları ve yardımları için Türkiye Diyanet Araştırmaları Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi'ne minnet borçluyuz. Çalışmalarımızı desteklemek üzere gösterdikleri içtenlik için özellikle Kütüphane Müdürü Fatih Çardaklı, uzmanlardan Mustafa Birol Ülker, Şevki Baykuş ve Bilal S. Çavuşoğlu'na ayrıca teşekkür etmek isteriz.

Özel kütüphanesinde bulunan ve henüz yayımlanmamış olan, "Hüseyin Hüsâmeddin Yaşar (1869-1939)"ın el yazması "Nişancılar Durağı" 'ndan yararlanmamıza izin vererek, Tevkî Abdurrahman Abdi Paşa hakkında bilgi edinmemize imkân tanıdığı için Prof. Dr. İsmail Erünsal'a içtenlikle teşekkür ederiz.

Düzensiz aralıklarla artıp azalan bir çalışma hızıyla 2007 Ekim'inde tamamlanan Resmo Sancağı Tapu Tahrir Defteri'nin yayımlanması, uzun yıllar boyunca Venedik yönetimi altındaki Girit'e ilişkin araştırmalar yürüten, "Yunan Ulusal Araştırma Vakfı" meslektaşların destek ve yardımlarına çok şey borçludur. En başta, sicildeki aile adlarının, yayımlanmış Venedik kaynaklarından

okunmalarını kolaylaştırarak belgelenmelerini sağlayacak bibliyografinin oluşturulmasında değerli katkıları oldu. Çalışmanın çeşitli safhalarında, sabırla uzun aile adları listesini tekrar tekrar okuyarak yorumladılar. Yorum ve önerileri için Haralambos Gasparis, Andonis Pardos, Kostas Tsiknakis ve Angeliki Panopulu'ya en içten teşekkürlerimizi sunarız. Resmo'nun 16. ve 17. yüzyıl noterlerine ilişkin, henüz yayımlanmamış araştırmalarından yararlanmamıza büyük bir içtenlikle izin vererek, mümkün olduğunca çok ad ve soyadına ulaşmamızı sağlayan Giannis Grindakis'e minnet borçluyuz. Büyük bir isteklilikle yardımımıza koşarak, hata ve ihmallerimizi asgariye indirmek üzere notlarımızı gözden geçiren değerli dostlarımız Vula Konti ve Dimitri Lupi'ye içtenlikle teşekkür ederiz. Kalan bütün yanlışların sorumluluğunu üstlendiğimizi belirtmeye gerek olmadığını sanıyoruz. Dizinin hazırlanmasında değerli öneri ve yardımları için Panagiotis Mihailaris'e teşekkür ederiz. Dizinin editörlüğünü yaparken bize yardımcı olan meslektaşımız Yorgos Kutsakiotis'e de müteşekkirimiz. Çağdaş Yunan ve Bizans Araştırmaları Enstitüleri'nin [Institut des Etudes Neohelleniques, Institut des Etudes Byzantines] kütüphane memurları Eleni Molfesi, Froso Hrisanthopulu ve Regina Tsifi, her zaman olduğu gibi bibliyografik araştırmalarımızda çok yardımcı oldular.

Bölgelerindeki kilise ve kır kiliselerinin adlarını sormak için her telefon ettiğimizde, hiç itiraz etmeden yanıtlar veren Rethymno Avlopotamos Piskoposluğu'nun din adamlarına en içten teşekkürlerimizi sunarız. Onların yardımı olmadan defterde kayıtlı *metohi* ve kiliselerin yerini tespit edemedik. Aynı konuda Nikos Psilakis ve Mihalis Trulis'in de değerli yardımları oldu. Yer adlarına ilişkin karşılaştığımız sorunları büyük bir isteklilikle bizimle tartışmayı kabul eden ve Atina'daki kamu kütüphanelerinde bulamadığımız yerel aydınlara ait kitap ve yayınları incelememize izin veren Stergios Manuras'a da içtenlikle teşekkür etmeyi kendimize borç biliriz.

Çalışmamızın ilk okuması ve temize çekilmesi gibi ağır bir sorumluluğu üstlenen Eleni Karanastasi'ye en içten teşekkürlerimizi sunarız. Aynı şekilde, bizi her zaman büyük bir isteklilikle destekleyen Taso Karanastasi'ye minnet borçluyuz.

Ancak, araştırmamızın başından beri yanımızda olan, en az on yıldır birlikte çalıştığımız dost ve çalışma arkadaşımız Yücel Dağlı'ya minnetimizi açıklamaya sözler yetersiz kalır. Bilgisayar programlarına hakimiyeti ve Osmanlı kaynakları yayımlamadaki engin deneyimiyle, defterin göze hoş görünür bir

kitaba dönüşmesini sağladı. Bu konudaki yardımları göz yaşartıcı derecede duygulandırıcıydı. Hiçbir karşılık beklemeden, bize günler boyu emeğini sundu. Cesaret verici sözleriyle bizi yüreklendiriyor, deneyimiyle devasa boyutlu materyali bir düzene sokmamıza bilgece çözümler üretiyordu. Farklı zamanlarda tam üç kez bizimle çalışarak aile isimlerinin değişik okunuşlarını karşılaştırmamıza yardım etti. Böyle bir yükün altına girebilmek, sağlam dostluklar ve büyük yetenekler gerektirir. Ona bütün kalbimizle teşekkür ederiz. Yücel ve Barış Dağlı'nın evinde konuk olmak her zaman büyük bir ayrıcalıktı. Saatler süren yorucu çalışmalar, hep ikramlarla ve sevgili dostlarla birlikte yenen akşam yemekleriyle nihayetleniyordu. Sevgili dostlarımız, her seferinde: "Bitince, deve keseceğiz" sözleriyle bu yayının mutlu bir sona ulaşmasını diliyorlardı.